

ARTIKEL (publicerad i *Pyhäkön Lamppu (Helgedomens lampa)* 5/2019)

Vad lär oss Alla helgons dag?

En protestantisk teolog samtalade med en romersk-katolsk teolog och medgav att protestanter ofta underbetonat jungfru Marias betydelse. "Men", sa han därefter, "det är era överdrifter som tagit henne ifrån oss". Och kanske att samma sak skulle kunna sägas om helgonen. Men för att ett missbruk inte ska utesluta ett gott bruk, så får vi ställa oss frågan vad ett helgon är och hur vi ska förhålla oss till dem.

Helgonen i trons gemenskap

Alla döda är inte helgon. Och alla helgon är inte döda. I vid bemärkelse måste alla som tillhör Herren kallas *helgon*, eller med ett annat ord, *heliga*. Paulus skrev brev "till de heliga" i olika församlingar och räknade in dem som genom dopet och tron gjorts heliga i Jesu Kristi namn.

I en snävare bemärkelse kan vi kalla dem som insomnat i Herren för helgon, i det att de nått målet för tron och inte längre riskerar att avfalla. De hör till "den triumferande kyrkan" medan "den stridande kyrkan" fortsätter trons goda kamp här på jorden. I Hebreerbrevet omnämns dessa som "andarna hos de rättfärdiga som nått fullkomningen" och de omnämns med ett särskilt syfte. Vi får veta att vi redan här och nu kommit till 1) det himmelska Jerusalem, 2) änglar i mångtusental, 3) en församling av förstfödda som har sina namn skrivna i himlen, 4) Gud som är allas domare, 5) *de rättfärdigas andar*, 6) det nya förbundets medlare Jesus, och 7) det renande blodet som talar starkare än Abels blod (12:22-24). Genom att för trons öga se Jesus, hans renande blod, närvaron av och gemenskapen med Herrens trogna i alla tider (både de som gått före och de döpta som finns runtom i världen) och "hela den himmelska härskaran", som vi sjunger i nattvardsliturgin, så ger Gud uppmuntran och uthållighet till att själva fortsätta mot målet. Några av helgonen räknas upp i kapitel 11 och omtalas som "en stor sky av vittnen omkring oss" (12:1). Deras föredöme vittnar om den tro som är värd all längtan och hängivenhet.

Helgonen vittnar om trons kraft

Abel, Noa, Abraham, Mose och de många andra som omnämns visar hur trons liv faktiskt ser ut. Tro kan inte reduceras till ett lärosystem som ska accepteras, eller en åsikt som ska omfamnas. Tron är ett liv att leva, ofta under hård press och ibland med lidande och död som yttersta konsekvens. Men just för att helgonen vittnar med sina liv, sina kroppar, sina levnadsöden så blir de till påminnelser om att trons liv är på riktigt, de blir till föredömen om rätta prioriteringar, och de blir till inspiration att gå i upptrampade fotspår. Dock ska vi komma ihåg att det är Jesus, som kallade dessa trons förelöpare, som både påbörjade ett gott verk i dem och fullbordade det (Fil 1:6). Helgonen vittnar först och sist om Guds trofasthet, i synnerhet då man lägger märke till att helgonen var syndare som själva vacklade i tron. Trons kraft låg utanför dem själva. "Därför att Mose liksom såg den Osynlige härdade han ut" (Hebr 11:27) Raden av helgon kan här utvidgas till fornkyrkans martyrer, till Augustinus, Luther och andra vars livsöden vi kan läsa om i ganska detaljerade skildringar. Det går att lägga märke till hur tron växte fram, mognade och bar frukt. Ofta imponeras vi av de heroiska inslagen i deras liv, av de goda gärningarna, men långt viktigare är att se på Guds verk, hur han verkade långt innan tron märktes i deras liv och hur han var mäktig att bevara tron intill slutet.

Har du märkt hur många nutida köpcentra är uppbyggda? De är som gigantiska medeltida katedraler. Man vandrar andäktigt genom "katedralen", ofta med välvda tak och känsla av rymd ovanför sig. Istället för stenglasfönster med bilder av apostlar och helgon syns emellertid skyltfönster med bilder av modeller och andra leende människor som uttrycker "det goda livet". Istället för Jesus och helgonens "goda blickar" på ikoner och annan kyrkokonst kastar reklamaffischerna sina "giriga blickar" längs med vandringen. Det finns dock inget kyrktorn som pekar uppåt, mot Gud. Allt fokus är på den som vandrar genom valven, människan, den potentiella *konsumenten*. Rummet är inte neutralt. Det är konstruerat för att fånga sinnena, ja, själva hjärtats längtan efter "det goda livet" som liksom bara är ett köp bort. Alltsammans är en illusion, förstås, men inte desto mindre bärare av en stark attraktionskraft. De gamla kyrkorna, med sina många tavlor, stenglasfönster och ikoner med allehanda bilder av Gud, apostlar, helgon och martyrer konstruerades för att peka på något annat. Kyrktornet pekade uppåt. Kyrkornas syfte var, och är fortfarande, att med alla till buds stående medel (Ord, Sakrament, konst, arkitektur, musik, etc) ta upp kampen om våra hjärtan. Att ge en annan bild av det goda livet, ja, det liv som leder till det eviga livet, i Jesus Kristi efterföljd, i en trons gemenskap med helgonen som gått före. Att hjälpa oss få fatt på vad Mose såg, när "han räknade Kristi smälek som en större rikedom än Egyptens alla skatter" (11:26).

Helgonen inför tronen

Att vi träder in i en *verklig* närvaro av helgonen i gudstjänsten har i många kyrkor uttryckts genom att altarringarna varit halva. En halva för den synliga delen av församlingen, den stridande delen, och en halva för den osynliga delen, den triumferande. *Tillsammans* är vi inför tronen, som i gudstjänsten får sin särskilda plats på altaret, där Guds lamm på den himmelska tronen låter sig finnas i jordiskt bröd och vin, oss kristna att äta och dricka till syndernas förlåtelse. Detta för att Jesu egen önskan om av vi ska vara där han är (Joh 17:24), och där helgonen nu är, till slut ska förverkligas. Han är den som samlar fåren kring sig själv, här i tiden och sedan i evigheten.

För oss som förlorat trossyskon genom döden finns en uppmuntran i detta att i Kristi närhet också få vara nära hans trogna som avsomnat. En kvinna som förlorat sin älskade make gjorde till vana att ta den yttersta platsen på den "synliga" delen av altarringen för att på så sätt vara nära den "osynliga". Här någonstans börjar dock den fasta grunden, Skriftens grund, bli något dunkel och vi börjar närma oss de överdrifter som i bästa fall är uttryck för konsekvenser vi kan dra av bibliska sanningar men som i värsta fall är vilseledande spekulationer och direkta villfarelser. Det går att med skrifthänvisning anta att helgonen är medvetna om vad som sker med oss i den stridande kyrkan. Martyrernas själar frågar Gud inför tronen "hur länge" det ska dröja innan han ska döma jordens invånare (Upp 6:10). De är levande lemmar i Kristi kropp och det skulle kanske kunna vara möjligt att be dem om förbön, på samma sätt som vi ber vänner på jorden om förbön, men en viss osäkerhet infinner sig. Att ha gott hopp en döpt troende människas salighet är en sak, men att utgå från att specifika människor inte bara skulle kunna saligförklaras utan också helgonförklaras (som i romersk-katolska kyrkan), och därigenom bli föremål för kristnas vördnad och åkallan i olika situationer, synes mig vara att gå ett steg för långt. Deras liv och föredöme här på jorden må ha gett oss rika källor att ösa ur för men att på ett så omfattande sätt *bestämna* deras aktiva inverkan för oss såsom avlidna lämnar många frågetecken efter sig.

Helgonen i väntan

"Först tillsammans med oss skall de nå målet" står det om skyn av vittnen som omgärdar oss (Hebr 11:40). Helgonen väntar ännu på Jesu återkomst och kroppens uppståndelse. Även om vi kan säga att trognas död innebär att få komma till Jesus och vi kan glädjas över att de fått gå in i den eviga sabbatsvilan, så är det egentliga livet efter döden ett *kroppsligt* liv. "Jag vet att min förlossare lever" bekände det gammaltestamentliga helgonet Job. "Med *egna ögon* ska jag se honom" (19:27). Jesus sa om Lasarus och den döda flickan att de "sov" och Paulus talade om de döda som "insomnade" i väntan på det stora uppvaknandet. Det är en stor tröst att få tänka på kära trossyskon som skilda från oss bara för en tid (om än smärtsam) för att sedan få dem tillbaka för alltid, för att parafrasera ett ord av Paulus (Filem 1:15). Att den tidiga kyrkan firade gudstjänst och byggde kyrkor i anslutning till helgonens gravar uttryckte en stark förnimmelse av enhet i Kristi kropp mellan de levande och de insomnade, ja, en trosviss bekännelse av uppståndelsekraften i Kristi kropp och det stora återseendets glädje.

Till sist: vilka är helgonen? Ja, det kan till slut bara Gud svara på, men Bibeln ger oss ett svar. I Uppenbarelseboken får Johannes se helgonen i en syn, klädda i vita kläder och med palmlblad i händerna, uttagna ur den stora nöden. Och så får Johannes hör vilka de är: "Dessa är de som har tvättat sina kläder *och gjort dem vita i Lammets blod.*" (Upp 7:14)

Jakob Appell